

ԳՐԱԿՈՆ

ՆԱՀԱՏԱՎՈՒԹՅՈՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՄՆՈՒՆՅՈՒՆ

Գարունը գեղեցկագույնն է տարուան չորս եղանակներուն: Բնութեան վերադարձն քին ու վերանորոգման եղանակը, ուր ճակատագրէն հարուածուած հոգիներն իսկ տարբեր աչքով կը նային կեանքին, կը վերանորոգեն իրենց դաշինքը անոր հետ ու կը բազմապատկեն իրենց խանդը նւ կարողը, լատատեսութեամբ գիժաւորելով պայծառ ու ժպտաշող օրիւրը, կեանքի պայծառներու դաժանութեան հակառակ:

Նկատելի է նաեւ որ բնութեան այդ կենսաւորախ եղանակին կը զուգադիպին մեծագոյն տոները Քրիստոնէական ու Մովսիսական կրօններուն, Քրիստոսի Յարութեան Զատիկը և Հրէական Պասեքը: Առաջինը՝ մահին վրայ տարուած յաղթանակի մեծաշուք տօնը կեանքին, իսկ երկրորդը՝ ստրկութենէ ազատութեան անցնող (Պասեք անց կը նշանակէ) հրաշափառ տօնը Աստուծոյ կրօնին ընտրեալ ժողովուրդէն: Խառն շահուած յաղթանակին ու բազմադարեան գերութենէ հրաշքով ազատութեան անցքի յիշատակութեան փառաշուք տօները: Մէկը հոգեկան, միւսը ֆիզիքական կապանքներէ — մեղք ու ստրկութիւն — արձակման, ձերբազատման, ազատագրման տօները:

Ճակատագիրը սակայն ուզած է որ բնութեան զուարթութեան և տօներու կենսաւորախ մթնոլորտին խառնուին սեռ ու տիւրք դէպքերու յիշատակները մեզի և մեզի բախտակից — կամ բախտազուրկ — ուրիշ ժողովուրդներու: Որ արեւի տակաւ ջերմացող ճառագայթներուն հետ մեր մտքին այցելին արհաւիրքի կարմիր փոթորիկներուն բիւրաւոր զոհերը, արդարութեան ու պատուութեան բազիններուն վրայ ողջակիզուող բազմութիւններու ծաւառանջ այլ նորարար ազդեցիկները՝

որոնց առջև, ո՛վ հեզմանք, աշխարհի բուժ խիղճը մնաց անփոյթ ու անխռով:

Այսպէս, մեր Ապրիլ 24ի Մեծ Նշանինէն բացի, Ապրիլի համապատասխանող Ս. Գրական Նիսան ամսու 27ին, Հրեայ ժողովուրդը կ'ողբակոչէ Երկրորդ Աշխարհամարտի ընթացքին Նացիզմի իրագործած պատմութեան երկրորդ մեծ ցեղասպանութեան բազմաժխտող զոհերը (այս տարի ատոր յիշատակը զուգադիպեցաւ մեր սգատօնին՝ Ապրիլի 24ին): Աւստրալիացիք մեզմէ օր մը ետք, Ապրիլի 25ին, կը նշեն յիշատակը իրենց ալ Առաջին Աշխարհամարտին Տարտանէլի մօտ, ի Թիւրքիա. կէլիպօլուս կոչուած վայրին մէջ խողխողուած Գաշակիցներու կողքին կ'ուռող բազմահազար զօրքերուն: Այդ օրը կը կոչուի Anzac Day: Իսկ Ս. Երկրի զբացի երկիրներէն երբեմնի գեղածիժաղ Լիբանանը անկէ ոչ շատ օրեր ետք. Մալիսի 6ին, կ'ողբակոչէ յիշատակը, դարձեալ Առաջին Աշխարհամարտին, Պուրճի հրապարակին վրայ տխրահռչակ շէժալ Փաշայի կողմէ կախաղան բարձրացուած իր ազգայիններուն: Այդ օրը ճանչցուած է իբրեւ «Օր Լիբանանի Նահատակաց», ուր կը նշուին նաեւ բազմաթիւ նահատակութիւնները, կախաղաններու եղեռական տուածին յաջորդող:

Նոյն այդ եղանակը սակայն, միւս կողմէն, իր մէջ կը հաշուէ պանծալի թուականներ ժողովուրդներու հաւաքական ճիգերովը մղուած հերոսամարտերու, որոնք կերպագրած են ճակատագիրը այդ ժողովուրդներուն, գերութեան դարձնող շղթաներու փշրումով պարզեւելով անոնց իրաւունքը ազատ ու ինքնիշխան պետականութեան:

* * *

Միութարութիւն է մեզ հաստատել հոս թէ արեան հեղեղներէն ու ճապաղիքներէն ու մեր հողերու մեծագոյն մօսին կորուստէն, ինչպէս նաեւ շէն մեր օճախներու աւերածութենէն ու ամապսցումէն ետք, վերջին աւելի քան կէս դարու ընթացքին, Հայը, հայրենիքի թէ գաղթաշխարհի ու գիտութեան թէ գեղարուեստի

գրեթե բոլոր մարզերուն մէջ կրցած է մարդկութեան պարզեցել մեծամամուռ ու բազմաշնորհ անձնաւորութիւններ, արդար — ու մեզի նման փոքր ու ցիրուցան ժողովուրդի մը համար այնքան կենսական — հպարտութեամբ լիցնելով արտերը սերունդներու:

Ու ճիշդ ինչպէս մեր անհատական կեանքին մէջ արտաշուք օրերու կորուսաններուն յաջորդող բարի ու յուսալից պահերը աւելիով կ'արժեւորուին ու կը դառնան անմոռանալի, այնպէս ալ մեր պատմութեան մութերէն ետք եկող արշալոյսին մէջ յայտնուող մեր արժէքները իրենց ճշգրիտ տարողութեամբ գնահատելու իմաստութիւնը երբեք պէտք չէ որ պակսի մեզմէ:

Քիչ են այն ազգերը՝ որոնց պատմութիւնը մերինին չափ ու պէս եղած ըլլայ սե ու արիւնք, ու աւելի քիչ են անոնք՝ որոնք ընդունելէ ետք իրենց ազգային գոյութեան ողնայարի՝ իսկ սւղողւած մահառիթ հարուածներ՝ կրցած են մահէն ու մոխիրներէն վերածնիլ: Փառք փոթորիկէն ու գուպարէն ետք ամէն ինչ սկիզբէն կառուցանելու կարողովմը ու վճռակամութեամբը զբաղուած ժողովուրդներուն: Ու փառք՝ այդ համբուրելի յատկութիւններովը գերազանցօրէն օժտուած Հայ ժողովուրդին:

Գ. Ճ.



ՔԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԱՀԱՆԱՅ ՄԱՆԿԱՍԱՐԵՆՑ

(1418? - 1505?)

Փե. դարու ամէնէն արդիւնաւոր գրիչներէն մին է Արճիշեցի Յովհաննէս Գահանայ, որդի Մանկասարի և Փաշամելիքի: Ծնած է ձօտաւորապէս 1418 ին: Աշակերտած է Մեծոփեցի Թովմայ վարդապետի: Կենակից ունեցած է Շուքրտէր, որ վաղահասօրէն վախճանած է 1465 ին: Տէր Յովհաննէս շարունակած է ապրիլ չորս տասնամեակ եւ, և վախճանած է 86 տարեկան: Իր կեանքը լի եղած է դառնութեամբ, վիշտերով և տառապանքով: Իր յիշատակարաններէն մէկուն մէջ կը կարդանք սա տողերը. «Աւախ դառնութեան տուրքս և վա՛յ կենաց մերոց, որ յամէն օր տասն անգամ կու մեռանիմ յահէ ըսպանման, և դողալով կու գրեմ» (1454):

Յովհաննէս Մանկասարենց ունեցած է բազմաթիւ աշակերտներ, որոնցմէ ծանօթ են իբրեւ գրիչ,

1. — Դաւիթ Գահանայ նորընծայ և վաղամեռիկ (1456):
2. — Կիրակոս Երէց Զօլկանց (1467):
3. — Ազարիա (1476):
4. — Յովհաննէս Գահանայ (1486-90):
5. — Զաքարիա (1505):

Թովմայ Մեծոփեցի կը յիշէ զինքը իբրեւ գրիչ 1435 ին: Նոյն ժամանակ երիտասարդ Յովհաննէս գծագրիկը սա շահեկան տեղեկութիւնը կ'արձանագրէ, թէ գրիչը մէկ անգամ թաթխելուն 900 գիւրէն աւելի գրած է:

Յովհաննէս Գահ. Մանկասարենց ապրած և գործած է Արճէշ քաղաքին մէջ: Իր բազմարդիւն գրչէն ինչ որ յայտնի եղած է ճարդ՝ կու տանք այստեղ Թուականի կարգով: Ան ընդօրինակած է բացառապէս եկեղեցական մատենաներ. այդպէս .